

and legislative foundations of social policy; humanization of social-informational activity.

Key words: *reform, humanitarian technologies, transitional processes of social existence, state regulation of social processes, social-informational policy, social order of open access, ideology, crisis.*

УДК 124:[351.86:355]

М. М. Шевченко

Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова

ПОНЯТТЯ «ТЕХНОЛОГІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ»:

СМИСЛОВИЙ ПРОСТІР СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ЗМІСТУ

Метою статті є розгляд соціально-філософських аспектів теоретичного визначення сутності технології державного реагування на загрози національній безпеці та визначення її структури. В рамках системно-ситуаційного підходу запропоновано розрізняти базові і часткові технології державного управління національною безпекою, а також в рамках системно-діяльнісного підходу запропоновано авторське визначення поняття «технологія державного реагування на загрози національній безпеці», визначено її соціальне призначення та структуру. Обґрунтовано, що вказана технологія слугує надійним інструментом у процесі вирішення завдань забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: *технологія, соціальні технології, технології державного управління, національна безпека, загрози національній безпеці, державне реагування на загрози національній безпеці, технологія державного реагування на загрози національній безпеці, субстрат загрози.*

Постановка проблеми. Питання методології дослідження соціально-філософських проблем забезпечення національної безпеки в сучасних умовах є надзвичайно актуальними і вимагають широкомасштабного та поглибленого вивчення, що передбачає: обґрунтування відповідного понятійно-категоріального апарату, встановлення структурно-функціональних зв'язків понять і категорій та розробку на цій основі відповідних моделей систем забезпечення національної безпеки.

Ця обставина і визначає **зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями** дослідження питання узгодження у підходах щодо державного реагування на загрози національній безпеці України спеціально розроблених об'єктно-онтологічних схем бачення ситуації забезпечення національної безпеки з організаційно-діяльнісними схемами, на основі яких повинні розроблятися нормативно-правові акти у галузі безпеки і оборони України, а також здійснюватися оптимізація діючих або проектування та створення нових систем безпеки.

На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій можна зробити висновок про те, що обґрунтування понятійно-категоріального апарату

соціально-філософської проблематики забезпечення національної безпеки України та соціальних технологій, встановлення структурно-функціональних зв'язків понять і категорій соціальної філософії, визначення семантичних і лінгвістичних зв'язків між ключовими термінами для визначення їх змісту здійснено у працях вітчизняних науковців, зокрема В. Абрамова, О. Бортнікової, Д. Кучми [29], В. Ананьїна, В. Горлинського, О. Пучкова [4], В. Беха [5], В. Мандрагелі [15], В. Матвієнка [17], В. Цикіна [22], М. Цюрупи [23] та ін. В роботах вказаних авторів проведено аналіз методологічних аспектів визначення основних понять складових національної безпеки, проведено операціоналізацію понять проблематики забезпечення національної безпеки, наведено авторські визначення низки понять.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, формулювання цілей статті. Незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних дослідників по формуванню понятійно-категоріального апарату соціально-філософської проблематики забезпечення національної безпеки, маємо констатувати, що сьогодні ще обмаль праць в яких би розглядалися питання соціально-філософської інтерпретації проблем державного реагування на загрози національній безпеці в умовах зовнішнього інспірування соціальних конфліктів.

Саме тому **метою статті** є розгляд соціально-філософських аспектів теоретичного визначення сутності технології державного реагування на загрози національній безпеці та визначення її структури.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. У науковій та довідковій літературі [3; 6, 345-347; 8, 874-875; 9; 10, 705; 12-14; 17; 18; 19, 412-414; 22; 23; 30] поняття «технологія» трактується як: 1) сукупність знань про способи обробки матеріалів, виробів, методи здійснення будь-яких виробничих процесів; 2) сукупність операцій, які здійснюються певним чином і в певній послідовності, з яких складається процес обробки матеріалів, виробів. Проте це вузьке визначення технології. В широкому розумінні поняття «технологія» трактується як сукупність і навіть як система засобів організації і впорядкування у відповідності з цілями, специфікою і навіть логікою процесу перетворення, трансформації того чи іншого об'єкта і предмету. Конструювання та використання технологій дає певну гарантію оптимізації, раціоналізації, передбачуваності і модельованості процесу діяльності, гарантію отримання визначених властивостей та якостей, заради яких сама технологія застосовувалася в конкретному випадку.

Поряд з цим поняттям в теоретичний та практичний вжиток увійшло поняття «соціальні технології». Під останнім Ю.П. Сурмін пропонує розуміти сукупність процедур, прийомів і способів організації суспільних процесів та управління ними з метою оптимізації, раціоналізації та підвищення ефективності. Об'єктом соціальних технологій виступають суспільні процеси різної природи, й водночас, ці технології є ланкою між теорією і практикою, яка

безпосередньо пов'язана із соціально-технічною діяльністю й включає в себе три відносно самостійні елементи: 1) об'єктивно існуючі соціально-технічні процеси в суспільстві; 2) знання про те, як практично реалізувати певну теорію в суспільному житті або оптимізувати певний суспільний процес; 3) соціально-інженерну діяльність із застосуванням знань для організації суспільної діяльності і суспільних відносин, оптимізації діючих установ та інститутів або проектування та створення нових [10, 665].

Найбільш суттєвими особливостями соціальних технологій є те, що: соціальна технологія – це певний спосіб досягнення соціальних цілей; сутність цього способу полягає в поопераційному здійсненні діяльності; операції розробляються заздалегідь, свідомо, послідовно; ця розробка здійснюється на основі і з використанням наукових знань; при розробці враховується специфіка галузі, в якій здійснюється діяльність; соціальна технологія виступає у двох формах: як проект, який містить процедури і операції, і як сама діяльність, яка вибудована у відповідності до цього проекту [19, 415-416].

Ситуація введення поняття «соціальні технології» в науковий дискурс по-різному оцінюються дослідниками. Вітчизняні дослідники, це кваліфікують як те, що соціально-технологічний підхід є альтернативою адміністративно-командному [3; 7; 14; 15; 20; 21]. Перший підхід передбачає врахування зовнішнього та внутрішнього різноманіття зв'язків соціальних явищ, багатоваріативність, багатофакторність і природності їх існування, розвитку і різних метаморфоз. Власне соціально-технологічний підхід позбавляє нас від недоліків політико-ідеологічного конструювання соціальної реальності, які мали місце за радянських часів, тобто штампів та ідеологічних кліше при формулюванні соціально значимих цілей і вибору засобів для їх здійснення [1; 2].

Є сенс зауважити, що в рамках соціально-технологічного підходу насамперед ставляться цілі, які мають під собою реальний матеріально-предметний базис, а не ілюзорно-фетишистське уявлення про хибне. Проте, за таких умов виникає інша крайність – крайність технократизму, прагматизму об'єктивістської оптимізації соціальних відносин. В такій ситуації важливим є гуманістичний вимір суспільних процесів, їх діяльнісний характер. Соціальні технології як альтернатива технократичному мисленню виражає себе як політика, техніка, методика, стратегія і тактика практики.

Вітчизняні дослідники Н.М. Мельтюхова та П.І. Надолішній зазначають, що соціальні технології є елементом людської культури й виникають в ній еволюційно або будується за її законами як штучне утворення. На їхню думку, управлінські технології – не винахід сьогодення, й призначення вказаних технологій полягає в об'єднанні наукових знань з практикою діяльності органів державної влади за схемою: пізнання загальних закономірностей функціонування державно-управлінської системи → визначення специфіки реалізації функцій управління чи управління на певному рівні суспільної

організації або в певній сфері життєдіяльності суспільства → прикладні наукові розробки, на основі яких моделюється управлінський процес, тобто розробляється технологія, яка є системою жорстко скоординованих елементів: «цілі – процедури (правила) – засоби – операції (дії) – мотиви (стимули)» [11, 627].

Під технологією державного управління Н.М. Мельтюхова та П.І. Надолішній пропонують розуміти «спосіб досягнення управлінських цілей, що полягає в поопераційному здійсненні діяльності: операції розробляються заздалегідь, усвідомлено, на основі наукових знань і здійснюються послідовно» [11, 626].

В рамках системно-ситуаційного підходу [3, 111-134; 13, 124; 15, 234-237] за характером дії пропонуємо розрізняти базові і часткові технології державного управління національною безпекою. На нашу думку, сьогодні можна сформулювати дві точки зору, які в певній мірі символізують дихотомію між вказаними технологіями. До базових технологій державного управління національною безпекою за допомогою яких здійснюється державно-управлінський вплив на стратегічному рівні пропонуємо відносити технології стратегічного управління національною безпекою, технології стратегічного аналізу та прогнозування у сфері національної безпеки, технології стратегічного планування політики національної безпеки, технології проектування та конструювання системи національної безпеки та системи її забезпечення і т.д. До часткових технологій державного управління національною безпекою за допомогою яких здійснюється державно-управлінський вплив на тактико-оперативному рівні пропонуємо відносити технології моніторингу загроз національній безпеці, технології державного реагування на загрози національній безпеці тощо.

Необхідною умовою реалізації технологій державного управління національною безпекою є створення відповідних організаційних структур і системи національної безпеки та системи забезпечення національної безпеки, вироблення політики національної безпеки.

Акцентуємо увагу на одному з різновидів часткових технологій державного управління національною безпекою, а саме на технологіях державного реагування на загрози національній безпеці.

Є сенс зауважити, що ефективність державного реагування на загрози національній безпеці визначальною мірою залежить від узгодження у підходах спеціально розроблених об'єктно-онтологічних схем бачення ситуації забезпечення національної безпеки з організаційно-діяльнісними схемами у цій специфічній сфері [29, с. 81]. Відповідно, технологія державного реагування на загрози національній безпеці має бути розроблена в рамках системно-діяльнісного підходу, що, в свою чергу передбачає використання «анатомії» процесу реагування на загрози. Структуру вказаного процесу можна представити у формалізованому вигляді – суб'єкт впливу, об'єкт впливу, засоби

діяльності, потреби. Тобто об'єктно-онтологічні схеми бачення ситуації пов'язаної із державним реагуванням на загрози національній безпеці передбачають утворення ідеї, яка поєднує в собі два моменти – створений теорією ідеальний об'єкт і план, спрямований на його реалізацію.

Враховуючи зазначене, пропонуємо під технологією державного реагування на загрози національній безпеці розуміти процес цілеспрямованого державно-управлінського впливу на субстрат загроз із використанням силового та несилового засобів у відповідності зі специфікою і логікою процесу його перетворення і трансформації з метою зниження рівня загроз національним інтересам. Варто додати, що в залежності від стадії формування та реалізації загроз національній безпеці виокремлюють такі спеціальні технології державного реагування на загрози як профілактика та протидія, яка в свою чергу передбачає: попередження, припинення та локалізацію дії загроз національним інтересам.

Суть технологій державного реагування на загрози національній безпеці полягає у досягненні мети щодо мінімізації рівня загроз, що можливо за умов: усвідомленого підходу по виявленню та мінімізації рівня загроз; використанні наукових підходів; урахуванні специфіки відповідної сфери національної безпеки і суб'єкта безпеки. Це може бути проект або відповідна діяльність суб'єкта безпеки відповідно до цього проекту.

Здійснення технологій державного реагування на загрози національній безпеці можливо за умови дотримання наступних умов: послідовності; відповідності внутрішній логіки; обов'язковості виконання усіх операцій; контролю внутрішніх і зовнішніх умов.

Прийнято вважати, що в структуру будь-якої технології входять наступні елементи: цілісна теоретична концепція, яка відображає закономірності функціонування об'єкту впливу; об'єкт і предмет впливу; алгоритм; технологічні способи і засоби перетворення предмету. Проте, на нашу думку, структура технології має також включати в себе елемент контролю результату застосування цієї технології.

Відповідно, першою складовою технології державного реагування на загрози національній безпеці є теоретична концепція державного реагування на загрози національній безпеці під якою пропонуємо розуміти систему методів, ідей та принципів дії щодо державного реагування на загрози національної безпеки.

Ідея щодо реагування на загрози національної безпеки є задум дії, в якому поєднуються знання про об'єкт безпеки та мета щодо реагування на загрози, яку ставить перед собою суб'єкт безпеки, а також спосіб досягнення визначеної мети. Близьким до поняття ідеї є принцип дії, який представляє ідею в її абстрактному, узагальненому вигляді. Принцип явно чи неявно містить знання про дійсність та її закони і думку про те, як необхідно діяти, щоб досягнути успіху та поставленої мети. Саме ці моменти водночас

характеризують і метод державного реагування на загрози національній безпеці, тому в логіко-гносеологічному плані його можна охарактеризувати як ідею, принцип, сукупність принципів, які визначають і спрямовують пізнання і практику державного реагування на загрози національній безпеці.

Зазначимо, що вказана концепція утворює собою єдину групу, з якої може бути виділена група причинних чинників викликів, ризиків, загроз, небезпек. Так, аналіз результатів досліджень збройних конфліктів та війн кінця XX –

початку XXI століття [4; 16; 17; 19; 24; 28; 30], а також сучасних тенденцій розвитку способів і форм протиборства дозволяє побудувати базову модель міждержавного протиборства, яка структурно включає в себе такі моделі як: 1) модель створення ситуації економічної нестабільності; 2) модель політичної дестабілізації суспільно-політичного життя в столиці держави; 3) модель політичної дестабілізації суспільства екстремістськими організаціями; 4) модель політичної дестабілізації суспільства сепаратистськими та терористичними організаціями; 5) модель регіональної дезінтеграції держави [25]; 6) модель стратегічного нападу [26]; 7) модель геоекономічних та інформаційних війн [27]; 8) моделі неконвенційних війн з використанням зброї на нових фізичних принципах та організаційної зброї [28, 154-148].

Практично в більшості із розглянутих моделей загроз державному суверенітету та територіальній цілісності держави, моделей війн у якості основних потенціальних дестабілізуючих факторів можуть бути використані: політичні конфлікти, урядова, конституційна, парламентська, загальнонаціональна кризи; кризові явища суспільно-політичного життя в столиці держави; кризові явища релігійного життя в окремих регіонах країни; територіальні претензії; економічна криза в країні; демографічна криза в країні; екологічна криза в країні; масові порушення прав людини; надання підтримки «державам-терористам»; поширення політичного тероризму в країні; порушення міжнародних режимів, що регулюють воєнно-політичні питання міжнародної безпеки та ін. Така ситуація надає можливість активній стороні здійснити: дискримінацію влади держави-супротивника у вирішенні проблем забезпечення національної безпеки із метою її подальшої делегітимізації; створення та подальша підтримка сепаративних рухів та опозиції, включаючи військову допомогу; приведення опозиції до влади та закріплення позитивних результатів операції.

Базова модель міждержавного протиборства дозволяє виявити та дослідити тенденції розвитку загроз, оцінити наслідки їхньої реалізації.

Друга складова технології державного реагування на загрози національній безпеці – це: 1) об'єкт державно-управлінського впливу – субстрат загроз; 2) предмет державно-управлінського впливу – процес перетворення і трансформації субстрату загроз.

Третя складова технології державного реагування на загрози національній безпеці – це алгоритм реагування, тобто послідовність застосування технологічних способів, методів і засобів реагування з метою мінімізації рівня загроз національній безпеці. Узагальнений алгоритм функціонування системи забезпечення національної безпеки щодо мінімізації рівня загрози національній безпеці містить такі операційні ланцюги: формулювання проблеми забезпечення національної безпеки (виявлення проблеми, оцінка проблеми) → моніторинг небезпек і загроз національній безпеці → ідентифікація та оцінка рівня загроз національній безпеці → розробка варіантів нейтралізації загрози національній безпеці → оцінка варіантів нейтралізації загрози національній безпеці → вибір оптимального варіанту за обраним критерієм → прийняття рішення про нейтралізацію загрози національній безпеці → підготовка та всебічне забезпечення реалізації державно-управлінського рішення щодо реагування на загрозу національній безпеці → вплив на загрозу (нейтралізація загрози) → оцінка рівня загрози після впливу на неї системи забезпечення національної безпеки → вибір оптимального варіанту за обраним критерієм → досягнення запланованого результату.

Четверта складова технології державного реагування на загрози національній безпеці – це технологічні способи реагування на загрози, тобто правила, відповідно до яких здійснюється весь комплекс аналітичних, діагностичних, профілактичних, корекційних заходів, професійні та етичні норми, обумовлені специфікою діяльності у сфері забезпечення національної безпеки. Усі технологічні способи реагування на загрози національній безпеці можна розділити на чотири класи: контроль когнітивного простору; контроль соціального простору; контроль інформаційного простору; контроль фізичного простору.

П'ята складова технології державного реагування на загрози національній безпеці – це засіб перетворення предмету, тобто комплексні чи часткові методики (методи) і техніки (стратегії) реагування на загрози, що дозволяють змінювати параметри (обсяг і зміст) функціонування системи національної безпеки в контексті реалізації національних цілей визначених в стратегії національної безпеки, а також з урахуванням стану внутрішнього та зовнішнього безпекового середовища. Варто додати, що під методами державного реагування на загрози національній безпеці пропонуємо розуміти шляхи, способи розробки системи превентивних заходів та практичних дій щодо попередження або мінімізації деструктивних впливів, що можуть бути спричинені потенційними або реальними загрозами національним інтересам.

Шоста складова технології державного реагування на загрози національній безпеці – це контроль досягнутого результату по нейтралізації загрози.

Державне реагування на загрози національній безпеці може поєднувати в собі як силовий так і несиловий підходи, що передбачає застосування політичних, дипломатичних, економічних, правових, військових, інформаційно-психологічних (ідеологічних) методів державного реагування на загрози національній безпеці.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

1. В рамках системно-ситуаційного підходу запропоновано розрізняти базові і часткові технології державного управління національною безпекою. До базових технологій державного управління національною безпекою пропонуємо відносити технології стратегічного управління національною безпекою, технології стратегічного аналізу та прогнозування у сфері національної безпеки, технології стратегічного планування політики національної безпеки, технології проектування та конструювання системи національної безпеки та системи її забезпечення, моделювання проблемного поля державно-управлінських реформ у сфері національної безпеки, технології стратегічного антикризового управління у сфері національної безпеки і т.д. До часткових технологій державного управління національною безпекою пропонуємо відносити технології моніторингу загроз національній безпеці, технології корекції політики національної безпеки, технології врегулювання соціальних конфліктів, технології державного реагування на загрози національній безпеці і т.д.

2. Під технологією державного реагування на загрози національній безпеці запропоновано розуміти процес цілеспрямованого державно-управлінського впливу на субстрат загроз з використанням силового та несилового засобів у відповідності зі специфікою і логікою процесу його перетворення і трансформації з метою зниження рівня загроз національним інтересам. Суть технології державного реагування на загрози національній безпеці полягає у виявленні загроз національним інтересам та мінімізації рівня виявлених загроз шляхом перетворення і трансформацій субстрату загроз та пов'язаних з ним інформаційно-енергетичних перетворень у функціональному середовищі загроз.

3. В структуру технології державного реагування на загрози національній безпеці запропоновано включити наступні елементи: теоретичну концепцію державного реагування на загрози національній безпеці; об'єкт державно-управлінського впливу – субстрат загроз, предмет державно-управлінського впливу – процес перетворення і трансформації субстрату загроз; алгоритм, технологічні способи і засоби державного реагування на загрози національній безпеці; контроль досягнутого результату.

Розробка методологічних засад технологізації процесу забезпечення національної безпеки є окремою складною темою і потребує ретельного дослідження, що автор і ставить за мету під час подальшої роботи у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев В.Г. Общество: системность, познание и управление / В.Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1981. – 432 с.
2. Афанасьев В.Г. Системность и общество / В.Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1980. – 368 с.
3. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики: [монографія] / В.Д. Бакуменко. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
4. Безпека сталого розвитку України: побудова в умовах глобальних викликів: монографія / [В.О. Ананьїн, В.В. Горлинський, О.О. Пучков та ін.]; під ред. В.О. Ананьїна. – К.: ІСЗІ НТУУ «КПІ», 2009. – 271 с.
5. Бех В. Імператив концепції національної безпеки у ХХІ столітті / В. Бех // Політичний менеджмент. – 2003. – № 3. – С. 13- 26.
6. Большой социологический словарь (Collins) / [авт.-состав. Дэвид Джери, Джулия Джери]; пер. с англ. Н.Н. Марчук. – М.: Вече, АСТ, 1999. – Т.2: П-Я. – 529 с.
7. Валевський О.Л. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства: [монографія] / О.Л. Валевський. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 316 с.
8. Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / [Гл. ред.: И.И. Мазур, А.Н. Чумаков]. – М. – СПб. – Н.-Й.: ИЦ «ЕЛИМА», ИД «Питер», 2006. – 1160 с.
9. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности / [пер. с англ. и франц. / сост. Л.И. Василенко и В.В. Ермолаевой; введн. ст. Ю.А. Шрейдера]. – М.: Прогресс, 1990. – 495 с.
10. Енциклопедичний словник з державного управління / [ред.-уклад. Ю.В. Ковбасюк, В.П. Трощинський, Ю.П. Сурмін]. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.
11. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – 2011. – 692 с.
12. Заветный С.А. Личность и общество: проблемы и перспективы управления : [монография] / С.А. Заветный. – К.: Изд. ПАРАПАН, 2008. – 256 с.
13. Зленко Н.М. Філософсько-методологічні аспекти сучасних соціальних технологій / Н.М. Зленко // Філософія науки: традиції та інновації. – 2016. – № 1-2 (13-14). – С. 121-128.
14. Кизима В.В. Социум и Бытие / В.В. Кизима. – К.: Изд. ПАРАПАН, 2007. – 204 с.
15. Кредисов А.И. История учений менеджмента / А.И. Кредисов. – К.: ВИРА-Р, 2000. – 336 с.

16. Мандрагеля В.А. Причини та характер воєн (збройних конфліктів): філософсько-соціологічний аналіз: [монографія] / В.А. Мандрагеля. – К.: Вид-во ЄУ, 2003. – 570 с.
17. Манойло А.В. Технологии несилового разрешения современных конфликтов / А.В. Манойло; под ред. профессора А.И. Петренко. – М.: Горячая линия – Телеком, 2008. – 392 с.
18. Матвієнко В.Я. Соціальні технології : [монографія] / В.Я. Матвієнко. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 484 с.
19. Операции информационно-психологической войны: краткий энциклопедический словарь-справочник / [сост. В.Б. Вепринцев и др.; под ред. А.И. Петренко]. – М.: Горячая линия – Телеком, 2005. – 495 с.
20. Почепцов Г.П. Теорія комунікації / Г.П. Поцепцов. – К., 1996. – 175 с.
21. Токовенко В.В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії: [монографія] / В.В. Токовенко. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 256 с.
22. Тоффлер, Е. Третья Хвиля / Тоффлер, Елвін: пер. з англ. А. Євса. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
23. Цикін В.О. Філософський дискурс феномену конвергенції супертехнологій в суспільстві ризику: [монографія] / В.О. Цикін. – Суми: Видавництво «Мак Ден», 2012. – 264 с.
24. Цюрупа М.В. «Гібридна війна» у категоріальному ряду політичної філософії / М.В. Цюрупа // Virtus. – 2015. – № 2. – С. 55-59.
25. Шевченко М.М. Базова модель загроз державному суверенітету та територіальній цілісності України в умовах гібридної війни / М.М. Шевченко // Виклики і загрози національній безпеці в умовах гібридної війни: матеріали кафедр. наук.-практ. семінару (Київ, 27 квіт. 2017 р.) / за ред. Л.М. Шипілової. – К.: НАДУ, 2017. – С. 45-48.
26. Шевченко М.М. Методологічні засади аналізу міждержавного протистояння / М.М. Шевченко // Нова парадигма. – 2007. – Вип.68. – 2007. – С. 125-133.
27. Шевченко М.М. Геоелектронічні та інформаційні війни в структурі постіндустріальної цивілізації / М.М. Шевченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – Вип. 80, Ч. 1. – С. 142-146.
28. Філософія і концептуальні засади наукового вивчення війни [монографія] / [В.І. Абрамов, Л.М. Будагянц, М.М. Шевченко та ін.]. – К.: НАОУ, 2007. – 236 с.
29. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України: [монографія] / [В.І. Абрамов, О.Г. Бортнікова, Д.Я. Кучма та ін.]; за ред. Г.П. Ситника, В.І. Абрамова. – К.: МАЙСТЕР КНИГ, 2012. – 536 с.

30. Шмидт, Э. Новый цифровой мир. Как технологии меняют жизнь людей, модели бизнеса и понятие государства / Эрик Шмидт, Джаред Коэн; пер. с англ. Сергея Филина. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 368 с.

REFERENCES

1. Afanas'yev V.G. Obshchestvo: sistemnost', poznaniye i upravleniye / V.G. Afanas'yev. – M.: Politizdat, 1981. – 432 s.
2. Afanas'yev V.G. Sistemnost' i obshchestvo / V.G. Afanas'yev. – M.: Politizdat, 1980. – 368 s.
3. Bakumenko V.D. Formuvannya derzhavno-upravlín'skikh ríshen': Problemi teoríi, metodologíi, praktiki: [monografiya] / V.D. Bakumenko. – K.: Vid-vo UADU, 2000. – 328 s.
4. Bezpeka stalogo rozvitku Ukraïni: pobudova v umovakh global'nikh viklikív: monografiya / [V.O. Anan'ín, V.V. Gorlins'kiy, O.O. Puchkov ta ín.]; píd red. V.O. Anan'ína. – K.: ÍSZÍ NTUU «KPI», 2009. – 271 s.
5. Bekh V. Ímperativ kontseptsíi natsíonal'noi bezpeki u KHKHÍ stolíttí / V. Bekh // Polítichniy menedzhment. – 2003. – № 3. – S. 13- 26.
6. Bol'shoy sotsiologicheskii slovar' (Collins) / [avt.-sostav. Devid Dzheri, Dzhuliya Dzheri]; per. s angl. N.N. Marchuk. – M.: Veche, AST, 1999. – T.2: P-YA. – 529 s.
7. Valevs'kiy O.L. Derzhava í reformi v Ukraïni: analíz derzhavnoi polítiki v umovakh transformatsíi suspíl'stva: [monografiya] / O.L. Valevs'kiy. – K.: Vid-vo NADU, 2007. – 316 s.
8. Globalistika: Mezhdunarodnyy mezhdistsiplinarnyy entsiklopedicheskii slovar' / [Gl. red.: I.I. Mazur, A.N. Chumakov]. – M. – SPb. – N.-Y.: ITS «YELIMA», ID «Piter», 2006. – 1160 s.
9. Global'nyye problemy i obshchechelovecheskiye tsennosti / [per. s angl. i frants. / cost. L.I. Vasilenko i V.V. Yermolayevoy; vvodn. st. YU.A. Shreydera]. – M.: Progress, 1990. – 495 s.
10. Yentsiklopedichniy slovník z derzhavnogo upravlínnya / [red.-uklad. YU.V. Kovbasyuk, V.P. Troshchins'kiy, YU.P. Surmín]. – K.: NADU, 2010. – 820 s.
11. Yentsiklopedíya derzhavnogo upravlínnya : u 8 t. / Nats. akad. derzh. upr. pri Prezidentoví Ukraïni ; nauk.-red. kolegiya : YU. V. Kovbasyuk (golova) ta ín. – K. : NADU, 2011. T. 2 : Metodologíya derzhavnogo upravlínnya / nauk.-red. kolegiya: YU. P. Surmín (spívgolova), P. Í. Nadolíshníy (spívgolova) ta ín. – 2011. – 692 s.
12. Zavetnyy S.A. Lichnost' i obshchestvo: problemy i perspektivy upravleniya : [monografiya] / S.A. Zavetnyy. – K.: Izd. PARAPAN, 2008. – 256 s.
13. Zlenko N.M. Fílosofs'ko-metodologíchní aspekti suchasnikh sotsíal'nikh tekhnologíy / N.M. Zlenko // Fílosofiya nauki: traditsíi ta ínnovatsíi. – 2016. – № 1-2 (13-14). – С. 121-128.
14. Kizima V.V. Sotsium i Bytiye / V.V. Kizima. – K.: Izd. PARAPAN, 2007. – 204 s.
15. Kredisov A.I. Istoriya ucheniy menedzhmenta / A.I. Kredisov. – K.: VIRA-R, 2000. – 336 s.

16. Mandragelya V.A. Prichini ta kharakter voën (zbroynikh konflíktív): fílosofs'ko-sotsiologíchniy analíz: [monografiya] / V.A. Mandragelya. – K.: Vid-vo ÊU, 2003. – 570 s.
17. Manoylo A.V. Tekhnologii nesilovogo razresheniya sovremennykh konfliktov / A.V. Manoylo; pod red. professora A.I. Petrenko. – M.: Goryachaya liniya – Telekom, 2008. – 392 s.
18. Matvíênko V.YA. Sotsiál'ní tekhnologíi : [monografiya] / V.YA. Matvíênko. – K.: Ukraïns'kí propíleï, 2001. – 484 s.
19. Operatsii informatsionno-psikhologicheskoy voyny: kratkiy entsiklopedicheskiy slovar'-spravochnik / [sost. V.B. Veprintsev i dr.; pod red. A.I. Petrenko]. – M.: Goryachaya liniya – Telekom, 2005. – 495 s.
20. Pocheptsov G.P. Teoriya komunikatsii / G.P. Potseptsov. – K., 1996. – 175 s.
21. Tokovenko V.V. Polítichne kerívnitstvo í derzhavne upravlinnya: problemi vzaêmovídnosin ta optimízatsiya vzaêmodiï: [monografiya] / V.V. Tokovenko. – K.: Vid-vo UADU, 2001. – 256 s.
22. Toffler, Ye. Tretya Khvilya / Toffler, Yelvin: per. z angl. A. Êvsa. – K.: Vid. díim «Vsesvit», 2000. – 480 s.
23. Tsikín V.O. Fílosofs'kiy diskurs fenomenu konvergentsii supertekhnologii v suspíl'ství riziku: [monografiya] / V.O. Tsikín. – Sumi: Vidavnitstvo «Mak Den», 2012. – 264 s.
24. Tsyurupa M.V. «Gíbridna víyna» u kategoríal'nomu ryadu polítichnoi fílosofii / M.V. Tsyurupa // Virtus. – 2015. – № 2. – S. 55-59.
25. Shevchenko M.M. Bazova model' zagroz derzhavnomu suverenítetu ta teritoríal'níy tsílísností Ukraïni v umovakh gíbridnoi víyni / M.M. Shevchenko // Vikliki í zagrozi natsíonal'níy bezpetsí v umovakh gíbridnoi víyni: materíali kafedr. nauk.-prakt. semínaru (Kiïv, 27 kvít. 2017 r.) / za red. L.M. Shipílovoi. – K.: NADU, 2017. – S. 45-48.
26. Shevchenko M.M. Metodologíchní zasadi analízu mízhderzhavnogo protiborstva / M.M. Shevchenko // Nova paradigma. – 2007. – Vip.68. – 2007. – S. 125-133.
27. Shevchenko M.M. Geoyekonomíchní ta ínformatsíyní víyni v strukturí postíndustríal'noi tsivílízatsii / M.M. Shevchenko // Aktual'ní problemi mízhnarodnikh vídnosin. – 2008. – Vip. 80, CH. 1. – S. 142-146.
28. Fílosofiya í kontseptual'ní zasadi naukovogo vivchennya víyni [monografiya] / [V.Í. Abramov, L.M. Budag'yants, M.M. Shevchenko ta ín.]. – K.: NAOU, 2007. – 236 s.
29. Shlyakhi udoskonalennya sistemi derzhavnogo upravlinnya zabezpechennyam natsíonal'noi bezpeki Ukraïni: [monografiya] / [V.Í. Abramov, O.G. Bortníkova, D.YA. Kuchma ta ín.]; za red. G.P. Sitnika, V.Í. Abramova. – K.: MAYSTER KNIG, 2012. – 536 s.

30. Shmidt, E. Novyy tsifrovoy mir. Kak tekhnologii menyayut zhizn' lyudey, modeli biznesa i ponyatiye gosudarstva / Erik Shmidt, Dzhard Koen; per. s angl. Sergeya Filina. – М.: Mann, Ivanov i Ferber, 2013. – 368 s.

АННОТАЦИЯ

Н.Н. Шевченко. Понятие «технология государственного реагирования на угрозы национальной безопасности»: смысловое пространство социально-философского содержания

В статье рассматриваются социально-философские аспекты теоретического определения сущности технологии государственного реагирования на угрозы национальной безопасности и определена ее структура. В рамках системно-ситуационного подхода предложено различать базовые и частичные технологии государственного управления национальной безопасностью, а также в рамках системно-деятельного подхода дано авторское определение понятия «технология государственного реагирования на угрозы национальной безопасности», определено ее социальное назначение и структуру. Обоснованно, что указанная технология служит надежным инструментом в процессе решения задач по обеспечению национальной безопасности.

Ключевые слова: технология, социальные технологии, технологии государственного управления, национальная безопасность, угрозы национальной безопасности, государственное реагирование на угрозы национальной безопасности, технология государственного реагирования на угрозы национальной безопасности, субстрат угрозы.

SUMMARY

M.M. Shevchenko Concept of "technology of state response to threats to national security": semantic space of social-philosophical content

The purpose of the article is to consider social-philosophical aspects of the theoretical definition of the essence of the technology of the state response to threats to national security and the definition of its structure.

System-situational and system-activity approaches, diagnostic and system-technological methods were used to solve the research tasks.

The article provides a social-philosophical analysis of the phenomenon of convergence of technologies in state-management practice of responding to threats to national security. It is proposed to distinguish between basic and partial technologies of state management of national security, as well as the author's definition of the concept "state response to threats to national security", its social purpose and structure are defined. The practical significance of the research is that the main theoretical positions and specific proposals contained in the article can be used to solve the scientific and practical tasks of social designing of security systems, in particular for improving the conceptual-categorical apparatus and the methodology of constructing state-response technologies for threats to the national security.

It is substantiated that the technology of state response to threats to national security, which refers to the process of purposeful state-management influence on the substrate of threats using force and non-military means in accordance with the specificity and logic of the process of its transformation and transformation in order to reduce the level of threats to national interests, serves as reliable a tool in the process of solving the tasks of ensuring national security in the conditions of external invasion of social conflicts. The development of methodological fundamentals of the technological process for the provision of national security is a separate complex subject and requires careful study, which the author aims at during further work in this area.

Key words: *technology, social technologies, public administration technologies, national security, threats to national security, state response to threats to national security, state response technology to threats to national security, substrate of threat.*

УДК 342.5 **О. П. Штика** Сумський кадетський корпус
**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ФАКТОР ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ТА ГЕОПОЛІТИЧНОГО
 РОЗКОЛУ УКРАЇНИ**

У статті зроблено спробу визначити місце української національної ідеї у сучасному цивілізаційному та геополітичному житті України. Особливий акцент у статті спрямовано на поняття національної ідеї та необхідності перемістити її з категорії філософської в категорію практичну. Вона повинна ґрунтуватися не на утопічних образах, символах і яскравих гаслах, а стати фундаментом прогресивного суспільства і формування нової парадигми його розвитку, проведення реформ. В першу чергу це стосується економічного і соціального добробуту громадян України.

Ключові слова: *національна ідея, цивілізація, геополітика, християнство, держава.*

Тема, яка пропонується до розгляду, не дивлячись на те, що до її вивчення, в тій чи іншій мірі долучилися провідні науковці країни. (Андрущенко В., Баранівський В., Бушанський В., Горбулін В., Гальчинський А., Грицай Я., Горелов М., Єрмолаєв А., Забужко О., Замкова Н., Залізник Л., Калакура О., Когут З., Кармазіна М., Кочубей Л., Кремінь В., Кресіна І., Кримський С., Курас І., Кулініч В., Литвиненко О., Моця О., Майборода О., Медведчук В., Михальченко М., Нагорна Л., Пахомов Ю., Попович М., Рафальський О., Рудич Ф., Самчук З., Ткаченко В., Толочко П., Юрій М., Черненко А., Черниш А., Шевченко О. та багато інших) все, що не може відноситися до добре досліджених та в достатній мірі висвітлених в українській науково-політичній думці. Тож не дивно, що державна політика України, в сенсі свого цивілізаційного та геополітичного виміру все ще не має належного і беззаперечного науково-теоретичного супроводу. Особливо це стало зрозумілим у зв'язку з подіями, які відбулися після повалення режиму В.